

የአማራ ብሔራዊ ክልላዊ መንግስት ጠቅላይ ፍርድ ቤት ሰበር ሰሚ ችሎት

የሲ.መ.ቁ. 22775

ሐምሌ 10 ቀን 2004 ዓ.ም

ዳኞች፦ ፀጋዬ ወርቅአየሁ
ጌትነት መንግሥቱ
ተፈሪ ገብሩ
አንዳርጌ ላቀ
ጋ/ማርያም ሞገሥ

አመልካች ...አዳሙ ያዛቸው
ጥገቱ ያዛቸው
መልካሙ ያዛቸው
ሰንደቁ ያዛቸው
ዶርጋ ያዛቸው -----ወኪል አዳሙ ያዛቸው ቀረቡ
አበበ ያዛቸው
አገራ አዛኝር
ናፈቀ ያዛቸው
በጎላ ያዛቸው

ተ ጠ ሪ ነገሱ ዘገዩ -----ወኪል ሲስተር ማናለብሽ ያዛቸው ቀረቡ

መዝገቡ ያደረገው ለምርመራ በመሆኑ መርምረን የሚከተለውን የሚከተለውን ፍርድ ሰጥተናል።

ፍርድ

ከመዝገብ ምርመራው እንደተረዳነው በግራ ቀኝ መካከል የተነሳው የውርስ ክርክር በሰሜን ጎንደር መስተዳድር ዞን ክፍተኛ ፍርድ ቤት ውሳኔ አግኝቷል። አፈፃፀሙ በዚህ ፍርድ ቤት ሲመራ ቆይቶ ታህሣሥ 201 ቀን 2002 ዓ.ም በዋለው ችሎት ፍርድ ቤቱ ተጠሪ በጂ ይገኛል የተባሉትን ንብረቶች በየድርሻቸው እንዲያከፋፍል የአምባ ጊዮርጊስ ከተማ አስተዳደርን አሟልቷል። የክፍሉ ቀበሌም በተሰጠው ትዕዛዝ መሠረት ማከፋፈሉን፤ ነገር ግን ቤትን ለማከፋፈል ባለሙያ የሚያስፈልግ መሆኑን፤ ተጠሪ ላሟን ለማካፈል ፈቃደኛ አለመሆኗን ገልጿል። በድጋሚ ትዕዛዝ ተላፎለታል። ቀበሌው እንደፍርዱ አሰፈጽሟል ማለት ስለማይቻል ቤቱን በጨረታ ለመሸጥ ተገምቶ ይቅረብ ተባለ። ላም ከነጥጃዋ እና ፍየል ተገምቶ እንዲቀርብም ታዘዘ። ከዚህ በኋላም ንብረቶቹ በጨረታ እንዲሸጡ ሐምሌ 22 ቀን 2002 ዓ.ም በዋለው ችሎት ተወስኗል። ግራ ቀኝ አልተካፈሉም የተባለውን ቤት በተመለከተ ምስክሮችን ስምቶ እንዲያስፈጽም የወረዳው ፍርድ ቤት ታዘዘ።

በዚህ መሠረት የወረዳው ፍርድ ቤት ፍርዱን ስለማስፈጸሙ በመግለጽ መዝገቡን ዘግቷል። አመልካች በዚህ ውሳኔ ቅር በመሰኘት ይግባኙን በሌሎች ንብረቶች ላይ

ፍርድን በማስፈጸም ላይ ለነበረው ለሆኑ ክፍተኛ ፍርድ ቤት ይግባኝን ያቀርባል። ፍርድ ቤቱም ጉዳዩ ከተመለከተ በኋላ በሰጠው ውሳኔ የወረዳው ፍርድ ቤት በውክልናው መሠረት የሠጠው ውሳኔ ወካዩ የክፍተኛ ፍርድ ቤት እንደሰጠው የሚቆጠር በመሆኑ ይግባኝ መቅረብ ያለበት ለጠቅላይ ፍርድ ቤት ነው ሲል ወስኗል።

ይህ የሰበር አቤቱታ የቀረበው በዚህ ውሳኔ ሲሆን ፍርድ ሳይፈጸም እንደተፈጸመ ተቆጥሮ መዘገብ መዘጋቱ ተገቢ አልነበረም፤ የክፍተኛ ፍርድ ቤትም ይህን ማረም ሲገባው ማለፉ ተገቢ ባለመሆኑ ፍርድ ይሻርልኝ የሚል ነው። ተጠሪ በበኩሏ የሥር ፍርድ ቤት ውሳኔ መሠረታዊ የሆነ የህግ ግድፈት የለበትም በማለት ፍርድ እንዲጸናላት ጠይቃለች። ክርክሩም በዚህ ተጠናቋል።

እኛ መዘገቡን መርምረናል። እንደመረመርነውም ግራ ቀኝን ከሚያከራክራቸው ሃብት ውስጥ ቤትን በተመለከተ የሰሜን ጎንደር ክፍተኛ ፍርድ ቤት ውሳኔ ሰጥቷል። አፈ.ዓመ.ንም ሲመራ ቆይቶ በመጨረሻ የተፈጠሩትን ተግባራዊ ሁኔታዎች ከግምት ውስጥ በማስገባት የወገራ ወረዳ ፍርድ ቤት በቤት ላይ የተሰጠውን ፍርድ እንዲያስፈጽምለት ወክሎ በሌሎች ንብረቶች ላይ የሰጠውን ፍርድ በራሱ ማስፈፀሙን ቀጥሏል። በዚህ መሠረት የወገራ ወረዳ ፍርድ ቤት በቤቱ ላይ የተሰጠውን ፍርድ ማስፈጸሙን በመግለጽ መዘገቡን ዘግቷል። አመልካች ግን እንደፍርዱ ሳይፈፀም ተፈፅሟል መባሉ ተገቢ አይደለም በማለት ቅሬታ ተሰምቷቸዋል። ይህን ቅሬታቸውን በሌሎች ንብረቶች ላይ አፈ.ዓመ.ን ለቀጠለው (የሰሜን ጎንደር ክፍተኛ ፍርድ ቤት ለወረዳው ፍርድ ቤት ውክልና በሰጠበት መዘገብ ላይ ነው) ቅሬታቸውን አቅርበዋል። ፍርድ ቤቱም በሰጠሁት ውክልና መሠረት የወረዳው ፍርድ ቤት ፍርድን በማስፈጸም ሂደት የሰጠው ትዕዛዝ እኔ እንደሰጠሁት የሚቆጠር በመሆኑ በትዕዛዙ ላይ የተነሳውን ቅሬታ እኔ ለማየት አልችልም በማለት ቅሬታውን ሳይቀበለው ቀርቷል።

የቅሬታውን አቀራረብ እንዳየነው በቀድሞው መዘገብ ላይ የሚቀጥልበት ሁኔታ አልነበረም። ራሱን በቻለ መንገድ አዲስ ይግባኝ መዘገብ ተክፍቶ ሊታይ ይገባ ነበር። ቅሬታው አሁን የቀረበበት መንገድ የክርክሩን ይዘት መልክ እንዲያጣ፣ ክርክሩን በአግባቡ ለመገንዘብ የሚያዳግት፣ ነገሩን ለማጥራት እና በተገቢው መንገድ ለመምራትም አስቸጋሪ እንዲሆን የሚያደርግ ነው። ይህ ደግሞ ክርክሮችን በአግባቡ ተረድቶ በተቀላጠፈ መንገድ ለመወሰን ያለውን ዕድል ያጠባል። የሥነ-ሥርዓት ህጉ በተቀላጠፈ መንገድ ውጤታማ ውሳኔ ለመስጠት ያለውን ግብ ያሰናክላል ማለት ነው። ስለሆነም የሰሜን ጎንደር መስተዳደር ዞን ክፍተኛ ፍርድ ቤት ውክልና በሰጠበት መዘገብ ላይ አመልካች ይግባኝ ሲያቀርብለት ራሱን በቻለ መንገድ አዲስ የይግባኝ መዘገብ እንዲያስክፍት ማድረግ ሲገባው አቀራረቡ ትክክል እንደሆነ አድርጎ በመውሰድ በፍሬ ጉዳዩ ላይ የቀረበውን ቅሬታ ለማየት ሥልጣን የለኝም ሲል መወሰኑ ተገቢ ሆኖ አላገኘውም። በቅድሚያ አቀራረቡ መታረም ይገባው ነበር።

ጉዳዩ አሁን ባለበት ደረጃ ግን የክፍተኛው ፍርድ ቤቱ ከወሰደው አቋም አንፃር ጉዳዩ ወደኋላ ተመልሶ አመልካች አቤቱታውን በሌላ መዘገብ እንዲያቀርብ እና ፍርድ ቤቱም የመሰለውን ውሳኔ እንዲሰጥ ጉዳዩን መመለስ የባለጉዳዩን ጊዜ እና ገንዘብ የሚበላ

በመሆኑ ተገቢ ሆኖ ባለማግኘታችን የተፈጠረውን ግድፈት በማለፍ አመልካች በፍሬ ነገሩ ላይ ያቀረበውን ቅሬታ መመርመሩን መርጠናል።

የከፍተኛ ፍርድ ቤት የአመልካችን ቅሬታ ላለመቀበል የሰጠው ምክንያት የወረዳው ፍርድ ቤት በውክልና መሠረት የሰጠው ማናቸውም ትዕዛዛት እኔ እንደሰጠሁት የሚቆጠር በመሆኑ በማስፈጸሙ ሂደት የሚነሱት ቅሬታዎች ለጠቅላይ ፍርድ ቤት እንጂ ለከፍተኛ ፍርድ ቤቱ ሊቀርቡ የሚችሉ አይደሉም የሚል ነው። የከፍተኛ ፍርድ ቤት የሰጠውን ፍርድ እንዲያስፈጽምለት ለወረዳው ፍርድ ቤት ውክልና ሲሰጥ የወረዳው ፍርድ ቤት በአፈፃፀሙ ሂደት የሚሰጣቸው ትዕዛዛት የከፍተኛ ፍርድ ቤት እንደሰጠው የሚቆጠር መሆኑ ዕውነት ነው (የፍ.ቢ.ሥ.ሥ.ህ.ቁ 374)። ይህ የሚሆነው ግን ይግባኝ ባልተባለባቸው የአፈፃፀም ትዕዛዛት ላይ ብቻ ነው። በትዕዛዛቱ ላይ ይግባኝ የሚባልበት ሁኔታ ሲኖር ግን ትዕዛዙን የከፍተኛው ፍርድ ቤት እንደሰጠው ሳይሆን የወረዳው ፍርድ ቤት ራሱ እንደሰጠው ይቆጠራል። ይግባኝ የሚቀርብበት ትዕዛዝ ሲኖር የከፍተኛው ፍርድ ቤት ይግባኝን ሊመለከት ይችላል ማለት ነው። የፍትሁ-ብ ሥነ-ሥርዓት ህጉ የእንግሊዝኛው ቅጂ በዚህ መንፈስ የተቃኘው በዚህ መንገድ ነው። የአማርኛው ቅጂ ግን ከዚህ የተለየ ነው። የከፍተኛው ፍርድ ቤት የወሰደውን አቋም የሚደግፍ ነው። በአማርኛው እና በእንግሊዝኛው ቅጂ ላይ እንዲህ ያለ መጣረስ ሲኖር የህጉን መሠረታዊ ግብ ከግምት ውስጥ በማስገባት ነገሩን ማየት የሚገባ ይሆናል። በመርህ ደረጃ ፍርድን የሚያስፈጽመው ፍርዱን የፈረደው ፍርድ ቤት ነው። ይህ ማለት ግን ፍርድን እንዲያስፈጽም ሌላ ፍርድ ቤት አይወክልም ማለት አይደለም። ለአፈፃፀም አመቺነት ሲባል ፍርዱን እንዲያስፈጽም ሌላ ፍርድ ቤት ውክልና ሊሰጠው ይችላል። ውክልና የተሰጠው ፍርድ ቤት ውክልናውን ከሰጠው ፍርድ ቤት ሥልጣን ጋር ዕኩል ሆኖ የሚቆጠር ቢሆንም እንደእንግሊዝኛው ቅጂ አባባል ይግባኝ የሚቀርብባቸው ትዕዛዛት ሲኖሩ ራሱ ተወካዩ እንደሰጠው ይቆጠራል። ይህ መባሉ የራሱ የሆነ አገልግሎት አለው። በእኛ ዕምነት ውክልና ሰጪው የበላይ ፍርድ ቤት ከተወካዩ ፍርድ ቤት ጋር በሁሉም ጉዳይ ላይ (ይግባኝ በሚባልባቸው ነጥቦች ጭምር) ዕኩል ሥልጣን እንዳለው መቁጠር በበታች ፍርድ ቤቶች እና በበላይ ፍርድ ቤቶች መካከል ያለውን የልምድ እና የትምህርት ዝግጅት ከዚህ ጋር ተያይዞም በፍርድ ጥራት ረገድ ያለውን ልዩነት የሚያጠፋ ነው። ይህ ደግሞ በሥነ-ሥርዓት ህጉ የሥልጣን ዕርክን ልዩነት በመፍጠር ረገድ ህጉ ሊያሳካ የተፈለገውን ግብ የሚያሰናክል፤ ዝቅ ለሚሉ ፍርድ ቤቶች የሚሰጡ ውክልናዎችን ተገቢነትም (legitimacy) ጥያቄ ውስጥ የሚጥል ይሆናል። ይልቁንም በአንድ በኩል ጉዳዮችን በተቀላጠፈ እና ውጤታማ በሆነ መንገድ ለማየት፤ በሌላ በኩል በልምድ እና በትምህርት ዝግጅት ዕጥረት ምክንያት የሚፈጠረውን የተወካዩን ፍርድ ቤት ሥህተት እዚያው በቅርብ ለሚገኘው ወካዩ ፍርድ ቤት እንዲታይ ማድረግ የይግባኝ መብት በማጣብብ ረገድ የሚመጣውን ችግር በማስወገድ ፍትሐዊነትን ማስፈን ይቻላል። የሥነ-ሥርዓት ህጉ የእንግሊዝኛው ቅጂ እነኚህን መሠረታዊ የሆኑ የፍትሁ-ብሄር ህግ ዓላማዎች የሚያሳካ ነው። ስለሆነም የሥነ-ሥርዓት ህጉ ሊያራምድ ከሚፈልገው ግብ አንጻር ተጣጥሞ የሚሄደው የእንግሊዝኛው ቅጂ ነው የሚል ዕምነት አለን። በዚህ የተነሳም ልንክተለው የሚገባን ይህን ሊሆን ይገባል።

ስለሆነም እንደእንግሊዘኛው ቅጂ አገላለጽ የወገራ ወረዳ ፍርድ ቤት በተሰጠው ውክልና መሠረት በሰጠው ትዕዛዝ ላይ ይግባኝ የሚቀርብበት ትዕዛዝ ሲኖር ይግባኝን ማየት ያለበት ውክልናውን የሰጠው የሰሜን ጎንደር መስተዳደር ዞን ክፍተኛ ፍርድ ቤት መሆን አለበት። ከዚህ አኳያ የተጠቀሰው ክፍተኛ ፍርድ ቤት ጉዳዩን ለማየት ሥልጣን የሰጥን ሲል ሰጠው ትዕዛዝ ተገቢ ሆኖ አላገኘውም። የቀረበለትን ቅሬታ ተመልክቶ በፍሬ ጉዳዩ ላይ የመሰለውን ውሳኔ ሊሰጥበት የሚገባ ይሆናል። ይህ ሲሆን ግን ክፍ ሲል እንደጠቀሰው ክርክሩ ሊቀጥል የሚገባው የክፍተኛ ፍርድ ቤት ሌሎችን ንብረቶች ለማስፈጸም በቀጠለው የአፈፃፀም መዝገብ ላይ ሳይሆን ራሱን የቻለ የይግባኝ መዝገብ ተከፍቶ ሲሆን ይገባል። የቀረበውን የንብረት ማስከበር ጥያቄ በተመለከተ ፍሬ ጉዳዩ ዕልባት የተሰጠበት እና ጉዳዩን በየዘው ፍርድ ቤት ሊስተናገድ የሚችል በመሆኑ አልፈነዋል። ስለሆነም የሚከተለውን ውሳኔ ሰጥተናል።

ውሳኔ

የወገራ ወረዳ ፍርድ ቤት ከሰሜን ጎንደር መስተዳደር ክፍተኛ ፍርድ ቤት በተሰጠው ውክልና መሠረት በሰጠው ትዕዛዝ አመልካች ቅር ተሰኝቶ ያቀረበው ይግባኝ ራሱን የቻለ የይግባኝ ፋይል ተከፍቶለት እንዲቀርብ ማድረግ ሲገባው የፍርድቡን ሌላ ክፍል ለማስፈጸም በየዘው መዝገብ ላይ የክፍተኛ ፍርድ ቤት ተቀብሎ ማስተናገዱ ተገቢ ካለመሆኑም በላይ ቅሬታውን ለማስተናገድ ሥልጣን የሰጥን ሲል መወሰኑ ከሥነ-ሥርዓት ህጉ ዓላማ ጋር የሚጣጣም ሆኖ ባለማግኘታችን የክፍተኛው ፍርድ ቤት የሰጠውን ፍርድ ሽረናል። ኪሣራና ወጪ ይቻቻሉ።

ትዕዛዝ

የሰሜን ጎንደር መስተዳደር ዞን ክፍተኛ ፍርድ ቤት ፍርድ የተሻረ መሆኑን አውቆ አመልካች ያቀረበውን ቅሬታ ራሱን የቻለ ሌላ የአፈፃፀም ይግባኝ ፋይል እንዲከፈት በማድረግ ፍሬ ጉዳዩን ተመልክቶ የመሰለውን እንዲወስን ጉዳዩን መልሰን ልክንለታል።

በዚህ ፍርድ ቤት ውሳኔ መሠረት እንዲያስፈጸም ግልባጩ ይተላለፍለት። ይገና።

መዝገቡ ተዘግቷል። ወደመዝገብ ቤት ይመለስ።

የአብላጫው ድምጽ ዳኞች ፊርማ አለበት።

የሃሳብ ልዩነት

እኛ ስማችን በ3ኛና 4ኛ ተራ ቁጥር ላይ የተጠቀሰው ዳኞች ከሌሎች የስራ ባልደረባቸውን በአብላጫ ድምጽ በሰጡት ውሳኔ ላይ በሀሳብ እንደሚከተለው ተለይተናል። በመሠረቱ በፍታብሔር ሥነ-ሥርዓት ሕግ ሰባተኛ መጽሐፍ ስለ ፍርድ አፈፃፀም በሚለው መጽሐፍ ላይ አፈፃፀምን አስመልክቶ የተደነገገ መሆኑ ያታወቃል። መርሁም በፍታብ/ሥ/ሥ/ሕ/ቁ 371 ላይ የተቀመጠ ሲሆን ፍርድን የሚያስፈጽመው ፍርድ ቤት ፍርድን የሰጠው ወይም እንደ ፍርድ እንዲያስፈጸም የታዘዘ ፍርድ ቤት ነው። አሁን ክርክሩ የተነሳው እንደ ፍርድ እንዲያስፈጸም የታዘዘው ፍርድ ቤት

ፍርዱን ከሰጠው ፍርድ ቤት ያነሰ የሥልጣን ደረጃ ሲኖረው የይግባኝ ሥርዓቱ ምን መሆን አለበት የሚለው ነው።

በእርግጥ በፍታብሔር ሕጉ ላይ የስር ፍርድ ቤት የሆነው ለአፈፃፀሙ አመቸነት ሲባል መወከል የሚቻል መሆኑ አልተከለከለም። ወካዩ ፍርድ ቤትም ተወካዩን ፍርድ ቤት ችግሮች ሲያጋጥሙት የሚቆጣጠር ስለመሆኑ በፍ/ብ/ሥ/ሥ/ሕ/ቁ 374/2/ ላይ ተደንግጓል። ስለዚህ ተወካዩ ፍርድ ቤት በስልጣን ያነሰ ቢሆንም ወካዩ ፍርድ ቤት በቅርበት የሚከታተለው መሆኑን ያሳያል። በዚህ ምክንያትም በውክልና ራሱ የሰጠውን ጉዳይ በይግባኝ ራስህ ተመልክት ሌላውን በውክልናህ ተቆጣጠር የሚለው የስልጣን መቀላቀልን የሚፈጥርና የፍትሐዊነት መርህን የተከተለ አይሆንም።

ስለ ይግባኝ ስርዓቱም የፍታብሔር ሕግ በቁጥር 374/1/ ላይ በግልጽ ፍርዱን እንዲያስፈጽም የተወከለው ፍርድ ቤት ፍርዱን ከሰጠው ፍርድ ቤት ጋር ዕኩል ስልጣን እንዳለው ይቆጠራል በማለት ግምት ወስኗል። ግምት መውሰድም ይህን መቀላቀል ለማስወገድ ታስቦ የተደረገ መሆኑን መረዳት ይችላል። የአብላጫው ድምጽም የአማርኛው የፍትሐብሔር ሕጉ አባባል ይህ መሆኑን ተቀብለው የእንግሊዘኛው ትርጉም ሚለውን በመቀበል ነው። በእኛ በኩል የእንግሊዘኛው አገላለፅ የአብላጫው ድምፅ የሚለውን ቢመስልም የአማርኛው ትርጉም ግን የተለየ ስለሆነ በሀገራችን ከሕገ መንግስቱ የትርጉም መርህ ጅምሮ አማርኛ ልዩነት ባለ ጊዜ የበላይነት ስላለው በአማርኛው ትርጉም በመሄድ የከፍተኛው ፍርድ ቤት በይግባኝ አልመለከትም ማለቱን መሻር አይገባውም ነበር። መሰረታዊ የሕግ ስህተትም የለበትም።

ስለዚህ የአብላጫው ድምጽ የከፍተኛው ፍርድ ቤት በውክልና እንደፈፀም የላከውን የፍርድ አፈፃፀም በይግባኝ መመልከት አይገባኝም ማለቱ የሚነቀፍ አልነበረም በማለት በሀሳብ ተለይተናል።